

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

<https://doi.org/10.15407/etet2026.02.089>

УДК: 001.89:338.2(477)(4)

JEL: O30, O38, I23, H52

Захар Пахнюк

МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК І ПЕРСПЕКТИВ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано можливості фінансування наукових досліджень в Україні за підтримки європейських програм і фондів. Особливу увагу приділено перевагам участі у таких програмах, як Horizon Europe, а також виявлено ключові бар'єри для повноцінної інтеграції України у Європейський дослідницький простір. Оцінено чинники, що впливають на ефективність залучення фінансових ресурсів, та запропоновано напрямки вдосконалення наукової політики України. Розглянуто досвід ЄС у формуванні інноваційних моделей фінансування науки. Сформульовано рекомендації щодо створення національної стратегії розвитку науки на основі поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування.

Ключові слова: моделі фінансування науки, Horizon Europe, наукове адміністрування, європейська наукова інтеграція, публічно-приватне партнерство, інноваційні екосистеми, цифрові інструменти управління, науково-технологічні кластери.

MODELS OF SCIENCE FINANCING IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION: ANALYSIS OF EUROPEAN PRACTICES AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Zakhar Pakhniuk (uasciencetech@gmail.com), Graduate Student in specialty 073 "Management", Ukraine, 03039 Interregional Academy of Personnel Management, Frometivska str., 2, Kyiv, Ukraine. <https://orcid.org/0009-0009-7929-9562>; <https://ror.org/01ezcv773>

Пахнюк Захар Євгенович (uasciencetech@gmail.com), аспірант спеціальності 073 "Менеджмент" Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039. <https://orcid.org/0009-0009-7929-9562>; <https://ror.org/01ezcv773>

Цитування:

Пахнюк, З. Є. (2026). Моделі фінансування науки в умовах європейської інтеграції: аналіз європейських практик і перспектив для України. *Економічна теорія*, (2), 89–104. <https://doi.org/10.15407/etet2026.02.089>

Pakhniuk, Z. Ye. (2026). Models of science financing in the context of european integration: analysis of european practices and prospects for Ukraine. *Ekon. teor. – Economic Theory*, (2), 89–104. <https://doi.org/10.15407/etet2026.02.089>

© З. Пахнюк, 2026

Creative Commons Attribution 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ISSN 1811-3141. *Економічна теорія*. 2026. № 2: 89–104

89

The article analyzes the possibilities of financing scientific research in Ukraine with the support of European programs and funds. Particular attention is paid to the advantages of participation in programs such as Horizon Europe, and key barriers to the full integration of Ukraine into the European Research Area are identified. Factors affecting the effectiveness of attracting financial resources are assessed, and directions for improving Ukraine's scientific policy are proposed. The EU's experience in forming innovative models of science financing is considered. Recommendations are formulated for creating a national strategy for the development of science based on a combination of internal and external sources of funding.

Keywords: science funding models, Horizon Europe, scientific administration, European scientific integration, public-private partnership, innovation ecosystems, digital management tools, scientific and technological clusters.

Актуальність дослідження зумовлена наявністю комплексних проблем у фінансуванні науки в Україні. Фінансування науки є важливим чинником інноваційного розвитку держави та її інтеграції у глобальний науковий простір. Україна має можливість залучати фінансові ресурси через програми Європейського Союзу, що відкриває нові перспективи для розвитку наукової сфери. Проте ефективне використання цих ресурсів потребує реформування інституційних структур і нормативної бази національної наукової системи.

Наукові дослідження фінансуються фрагментарно через відсутність сталої національної стратегії, яка б визначала пріоритети, інструменти підтримки та механізми їх координації на довгостроковий період. Державне фінансування здійснюється через прямі бюджетні програми, конкурси Національного фонду досліджень України та окремі грантові ініціативи, що функціонують на конкурсній основі. Водночас відсутність єдиної фінансової стратегії та слабка координація між цими інструментами призводять до фрагментації підтримки, розпорошення ресурсів і нестійкого розвитку наукової сфери.

Крім того, внутрішні джерела фінансування науки залишаються обмеженими переважно державними коштами, тоді як залучення приватного сектору до фінансування досліджень є мінімальним. Зовнішні джерела, зокрема програми Horizon Europe, COST, Erasmus+ та інші ініціативи Європейського Союзу, використовуються недостатньо через інституційні бар'єри, обмежену проєктну компетентність наукових установ, кадровий дефіцит та брак адміністративної спроможності супроводжувати міжнародні проєкти. Це обмежує доступ української науки до зовнішніх фінансових ресурсів і ускладнює її інтеграцію до європейського дослідницького простору.

Додатковим бар'єром є недостатній рівень цифровізації системи управління фінансуванням науки. Попри функціонування електронної платформи подання заявок у рамках конкурсів Національного фонду досліджень України, на рівні державної політики відсутня інтегрована цифрова інфраструктура, що забезпечувала б облік, моніторинг, аналітику та відкриту звітність на всіх етапах фінансування наукових досліджень. Неврегульованість електронного адміністрування розподілу фінансових ресурсів знижує прозорість системи та гальмує інтеграцію українських наукових установ до європейських управлінських практик.

Метою статті є аналіз європейських практик фінансування науки, виявлення проблем національної системи фінансування наукових досліджень в Україні та оцінка можливостей використання окремих європейських підходів у національному контексті. Методологія дослідження базується на порівняльному, системному та функціональному підходах, а також аналізі ключових документів Європейського дослідницького простору.

Проаналізовано основні проблеми фінансування науки в Україні, серед яких: тривала недостатність фінансових ресурсів, відсутність довгострокової національної стратегії, розпорошеність механізмів державної підтримки, низький рівень цифровізації фінансового адміністрування та обмежене використання зовнішніх джерел фінансування.

Історичний досвід фінансування науки. Фінансування науки має тривалу історію, що охоплює кілька століть. Уже у XVII–XVIII століттях, з початком формування наукових товариств і академій у Європі, держави усвідомили важливість системної підтримки досліджень як фактора прогресу. Зокрема, створення Французької академії наук у 1666 році та Англійської королівської спілки у 1660 році супроводжувалося державним фінансуванням, що сприяло розвитку фундаментальних наук і технологій. Цей період ознаменував перехід від приватної, переважно меценатської підтримки, до більш структурованих, державних форм фінансування.

У XIX–XX століттях наукові інститути почали отримувати значні бюджетні ресурси, що прискорило розвиток технічних і природничих наук, а згодом і прикладних досліджень, необхідних для індустріалізації.

Водночас формувалися перші моделі державної підтримки, які поєднували бюджетне фінансування з грантовими механізмами та інвестиціями приватного сектору. Цей історичний досвід став фундаментом для сучасних підходів до фінансування науки в Європі, де ключову роль відіграють різноманітні канали підтримки, публічно-приватне партнерство та стратегічні інвестиції, що інтегрують науку з економікою і суспільством.

Серед сучасних моделей – комбіноване фінансування державних програм, міжнародних грантів і приватних інвестицій, а також інструменти підтримки інноваційних кластерів і науково-технічних парків. Особливу роль відіграють програми *Horizon Europe*, які об'єднують ресурси національних урядів та ЄС, сприяючи кооперації наукових установ і бізнесу.

Важливий внесок у розуміння ролі науки у розвитку економіки зробив Джоель Мокір у своїй праці "Важіль багатства. Технологічна креативність та економічний прогрес" (1990). Він наголошує, що наукові відкриття та технологічні інновації є рушіями економічного зростання й добробуту. За Мокіром, фінансування науки – це не просто витрати, а стратегічні інвестиції в інтелектуальний капітал, які створюють "важіль багатства", активуючи технологічний прогрес і конкуренцію.

З його позиції, ефективна система фінансування має підтримувати креативність та інновації, стимулювати передачу знань і забезпечувати довгострокові інвестиції у дослідження з потенціалом трансформувати економіку. Ідеї Мокіра слугують цінним теоретичним фундаментом для

аналізу сучасних моделей фінансування та ролі держави, приватного сектору і міжнародних програм у формуванні інноваційної екосистеми.

У ХХ столітті відбулися суттєві трансформації у механізмах підтримки науки. З'явилися державні агентства, відповідальні за централізоване планування та розподіл бюджетних коштів на наукові дослідження, наприклад, Національний науковий фонд США та аналогічні органи в європейських країнах. Водночас значного розвитку набули грантові системи, що дозволили науковцям отримувати фінансування на конкурсній основі, а також зріс вплив приватних інвестицій, які стимулювали розвиток державно-приватного партнерства та комерціалізації результатів досліджень.

Стаття базується на аналізі офіційних документів, статистичних даних та наукових джерел, що дозволяє окреслити сучасний стан і виклики фінансування науки в Україні та ЄС. Для системного розуміння проблематики застосовано оглядовий та порівняльний підходи, які дозволили зіставити ключові характеристики національної та європейської моделей фінансування. Особливу увагу приділено функціональним аспектам співпраці між державою, бізнесом і науковими установами у контексті публічно-приватного партнерства.

Проведено аналіз ключових стратегічних документів Європейського дослідницького простору, серед яких Пакт про дослідження та інновації в Європі, а також програми *Horizon Europe*, що стало основою для формування рекомендацій.

Низький рівень фінансування науки залишається однією з ключових системних проблем в Україні. Згідно з даними OECD¹, витрати на наукові дослідження в Україні становлять близько 0,4% ВВП, що в п'ять-сім разів нижче середнього показника країн Європейського Союзу (2–3% ВВП). Це ускладнює сталий розвиток наукових установ з-поміж іншого залучення та утримання молодих дослідників, а також оновлення матеріально-технічної бази (рис. 1).

Такий рівень фінансування є наслідком комплексного впливу політичних і економічних факторів. Зокрема, нестабільність бюджетного процесу, часті зміни урядових пріоритетів та обмеженість державних ресурсів зумовлюють нестійкість фінансування науки. Крім того, відсутність чіткої національної стратегії розвитку науки призводить до фрагментації ресурсів і неузгодженості між різними програмами фінансування. Економічні виклики, насамперед низький рівень інвестицій у R&D у бізнес-секторі та слабкий розвиток державно-приватного партнерства, додатково посилюють цю проблему.

Недостатність фінансування супроводжується також фрагментацією ресурсів і відсутністю єдиної стратегічної візії розвитку. Хоча в Україні останніми роками активно впроваджуються конкурсні механізми розподілу фінансових ресурсів, в тому числі через НФДУ, залишаються виклики щодо забезпечення стабільності фінансування та повного узгодження конкурсних процедур із стратегічними пріоритетами розвитку науки. Особливо

¹ OECD. (2024). *Gross domestic spending on R&D* [Data set]. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/gross-domestic-spending-on-r-d.html>

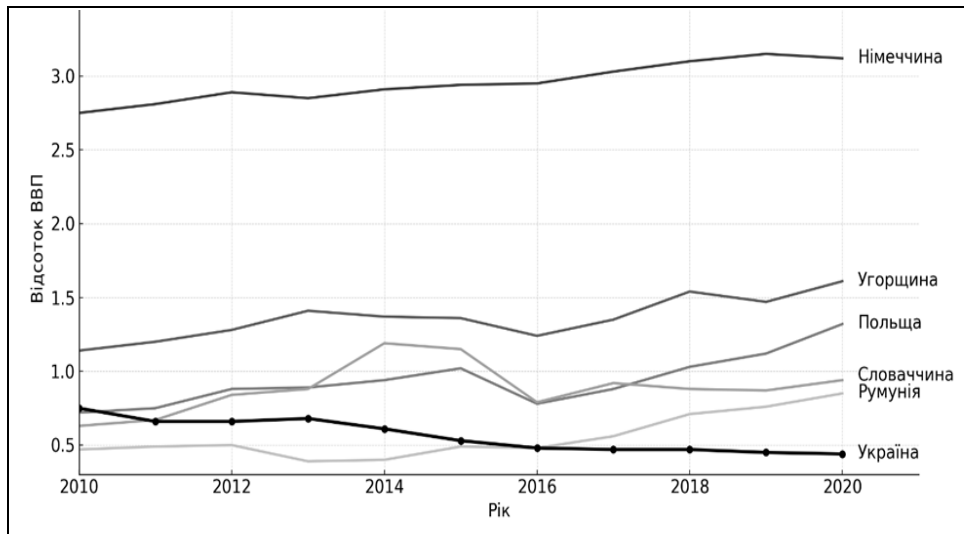

Рисунок 1. Витрати на наукові дослідження та розробки як % ВВП у 2010–2020 рр. у вибраних країнах Європи

Джерело: складено автором на основі даних OECD, Eurostat².

це стосується таких напрямів, як цифрова трансформація, зелений перехід, охорона здоров'я, біотехнології і енергетична безпека, які визначені в пріоритетах Європейського дослідницького простору (ERA Policy Agenda). Невирішеність цих питань створює ризики недостатньої ефективності та вимагає подальшого вдосконалення механізмів підтримки інновацій.

Для ефективної участі у міжнародних програмах, таких як *Horizon Europe*, Україні необхідна сучасна інституційна архітектура, що включає оновлену нормативно-правову базу, стабільні конкурсні процедури, цифрову інфраструктуру для обробки заявок і звітності, а також прозорі та зрозумілі механізми супроводу. Без цих умов, навіть за наявності фінансування, досягнення сталих результатів та інтеграція в довгострокові міжнародні дослідницькі проекти залишаються проблематичними.

Особливо актуальним є створення змішаної моделі фінансування науки, яка поєднує державні, європейські та приватні ресурси. За даними досліджень Писаренко, Т. В., Куранда, Т. К., та Кочеткова, О. П. (2020), така модель характерна для країн із перехідною економікою, де державна підтримка доповнюється грантовими програмами міжнародних донорів і інвестиціями приватного сектору. Програма *Horizon Europe* може стати каталізатором змін, сприяючи розвитку міжінституційних партнерств, посиленню кадрового потенціалу та модернізації наукової інфраструктури.

Враховуючи виклики та можливості, пріоритетом для України є розробка ефективної стратегії фінансування науки, що поєднуватиме участь у програмах ЄС, оновлення внутрішніх механізмів підтримки та інтеграцію

² OECD. (2024). *Gross domestic spending on R&D*; Eurostat. (2024). *Gross domestic expenditure on R&D by sector*. [Data set]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_09_10/default/table?lang=en

наукових установ у міжнародні мережі. Це сприятиме сталим партнерствам, обміну знаннями та посиленню взаємодії між науковою спільнотою, державою і бізнесом.

Європейські моделі фінансування науки: можливості для адаптації в Україні

Адаптація європейських моделей фінансування науки в Україні відкриває перспективи для модернізації системи управління науковою сферою та підвищення її фінансової стабільності. Водночас існують низка викликів, пов'язаних із недостатньою стабільністю бюджетного фінансування, відсутністю довгострокових стратегічних інструментів підтримки, а також обмеженим залученням наукової спільноти до формування фінансової політики. Ці чинники стримують ефективність конкурсних механізмів і ускладнюють їх узгодження з міжнародними стандартами, що, своєю чергою, впливає на рівень довіри до системи та гальмує розвиток партнерських відносин із європейськими інституціями. Для останніх передбачуваність і прозорість є базовими умовами успішної співпраці.

Одним із перспективних напрямів є впровадження концепції відкритих інновацій (*Open Innovation*), яка передбачає інтегровану співпрацю між університетами, урядом і бізнесом. Такий підхід стимулює обмін знаннями, трансфер технологій та спільне формування інноваційної політики, що посилює взаємодію наукових установ, приватного сектору та державних органів.

Враховуючи низький рівень комерціалізації наукових результатів та недостатню участь приватного сектору у фінансуванні досліджень, для України надзвичайно актуальним є створення сприятливого нормативного середовища. Воно має включати розвиток стартап-інкубаторів, акселераторів інновацій, запровадження цільових грантів для кооперативних досліджень, пільгових умов для комерціалізації результатів НДДКР та податкових стимулів для інвесторів. Ці заходи сприятимуть активізації державно-приватного партнерства і формуванню інноваційної екосистеми.

Модель "наука – влада – бізнес" (*Triple Helix*) продемонструвала ефективність у таких країнах, як Фінляндія, Німеччина та Польща. Вона передбачає формування сталих партнерств між університетами, урядовими структурами та приватним сектором для спільного визначення інноваційної політики, фінансування наукових досліджень та комерціалізації їх результатів (рис. 2).

В Україні окремі ініціативи, такі як технологічний парк UNIT.City у Києві чи інноваційні кластери на базі Львівської політехніки, поки що залишаються локальними. Відсутність усталених платформ для кооперації, нормативні обмеження та низький рівень довіри бізнесу до механізмів підтримки науки гальмують масштабування цієї моделі.

Згідно з результатами дослідження В. Єрмаченка та інших (2023), впровадження такої моделі та відкритих інновацій вимагає розвитку мережових форматів взаємодії, цифрових платформ, аналітичних центрів

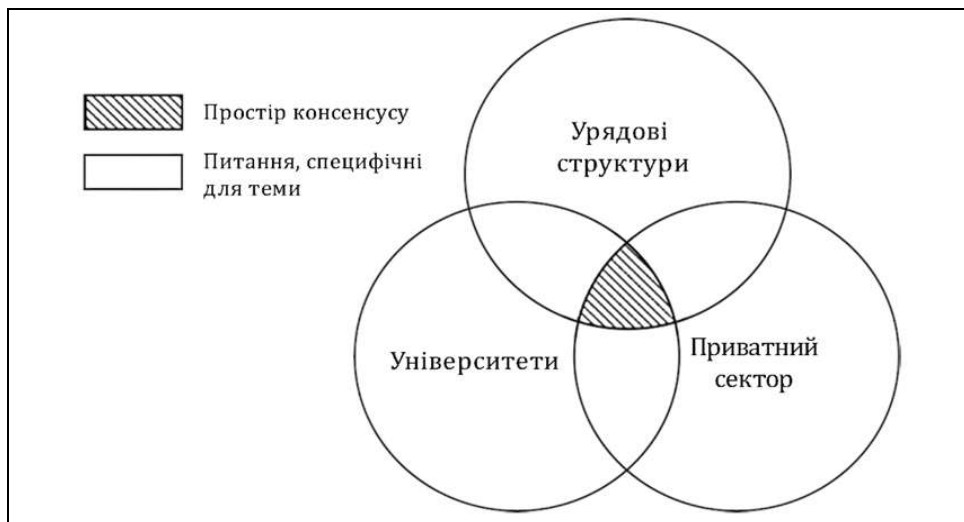

Рисунок 2. Модель "наука – влада – бізнес" Triple Helix

Джерело: побудовано автором за даними пошукової системи Google.

і спільно фінансованих програм, що дозволить забезпечити швидку адаптацію наукових результатів до ринкових потреб та формування довгострокових коопераційних відносин.

Додатково, дослідження Корхонена та інших (2018) підкреслюють роль циркулярної економіки як каталізатора міжінституційної співпраці, що сприяє сталому розвитку і формуванню "простору консенсусу" між учасниками інноваційної системи.

Варто також відзначити успішні практики фінансування науки в Європі, такі як фінський Фонд інновацій *Sitra*, який підтримує стратегічні дослідження з довгостроковим впливом, а також механізм "*Matching Funds*", що передбачає державне співфінансування приватних інвестицій у наукову сферу. Німецька програма *Excellence Strategy* спрямована на підтримку провідних університетів і міждисциплінарних центрів, забезпечуючи конкурсний відбір, прозоре оцінювання та довгострокове фінансування для створення стійких наукових структур.

В українських умовах така модель може стати ефективним механізмом для посилення взаємозв'язку науки та економіки, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і формування відкритої інноваційної екосистеми.

У Фінляндії фінансування науки здійснюється на основі принципу стратегічних досліджень, коли уряд через Фонд інновацій *Sitra* та Бюро стратегічних досліджень при Академії Фінляндії підтримує проєкти з довгостроковим впливом. Активно функціонує також механізм "*Matching Fund*" – державне співфінансування приватних інвестицій у наукову сферу.

У Німеччині діє програма *Excellence Strategy*, спрямована на підтримку провідних університетів та міждисциплінарних дослідницьких центрів.

Вона передбачає конкурсний відбір, прозоре оцінювання та довгострокове фінансування з метою створення стійких наукових структур.

Як зазначають Семенець-Орлова та інші (2022), модернізація публічного управління на основі людиноцентричного підходу сприяє ефективнішому фінансуванню науки, орієнтованому на суспільні потреби та інновації.

У 2021 році Рада Європейського Союзу ухвалила Рекомендацію (EU) 2021/2122³ щодо Пакту про дослідження та інновації в Європі, яка визначає спільні цінності, принципи та стратегічні пріоритети для країн-членів у сфері наукової діяльності. Серед них – підтримка відкритої науки, дотримання етичних стандартів, забезпечення гендерної рівності, сприяння мобільності дослідників, а також зобов'язання інвестувати до 3% ВВП у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) та не менше 5% у спільні дослідницькі програми.

Для України ці орієнтири можуть слугувати основою для гармонізації національної наукової політики зі стандартами Європейського дослідницького простору (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові положення Пакту про дослідження та інновації в Європі (EU, 2021)

Цінності	Принципи	Пріоритети
Наукова свобода	Відкрита наука	3% ВВП у НДДКР
Етика й доброчесність	Мобільність дослідників	5% – спільні програми
Рівність та інклюзія	Гендерна рівність	1,25% – публічне зобов'язання
Сталий розвиток	Добре управління	Поєднання нац. та євро-інструментів

Джерело: складено автором за даними пошукової системи Google.

Реалізація принципів, викладених у Пакті, потребує конкретних управлінських рішень і впровадження відповідних механізмів. Одним із ключових напрямів є цифровізація основних адміністративних процесів у науковій сфері, таких як подання конкурсних заявок, моніторинг виконання проєктів та звітність. Це створює необхідну інструментальну базу для досягнення цілей європейської наукової політики. Важливо враховувати, що Пакт передбачає регулярний моніторинг виконання зобов'язань країнами-членами та асоційованими учасниками за допомогою інструментів Європейського дослідницького простору, з-поміж яких ERA Policy Agenda та щорічного ERA Scoreboard. Для України, як асоційованого учасника основних європейських наукових програм, це відкриває можливості не лише для залучення фінансування, а й для формування національних пріоритетів, що базуються на спільних європейських цілях у сфері науки та інновацій.

³ Council of the European Union. (2021, November 26). *Council Recommendation (EU) 2021/2122 on a Pact for Research and Innovation in Europe. Official Journal of the European Union*, L 431. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021H2122>

Як зазначають Єрмаченко та інші (2023), ключовим інструментом модернізації системи фінансування науки є впровадження смарт-інфраструктури, яка забезпечує прозорість, оперативність і ефективність розподілу ресурсів, відповідаючи загальноєвропейським стандартам управління в дослідницькій сфері.

Посвідчення національних і європейських інструментів фінансування науки: можливості для України

Незважаючи на формальний доступ українських наукових установ до європейських фондів, насамперед через механізми асоційованої участі в програмі *Horizon Europe*⁴, ефективність використання цих можливостей залишається обмеженою. Основними викликами є високі вимоги до якості проєктів, необхідність наявності партнерств, а також забезпечення системи фінансової звітності, що потребує відповідного інституційного супроводу, кадрового потенціалу та адміністративної спроможності.

Порівняння обсягів фінансування науки в рамках національних та європейських програм виявляє значні диспропорції. Українські дослідження, зокрема у фундаментальних і прикладних сферах, часто обмежені ресурсами, що ускладнює сталий розвиток інноваційного потенціалу та інтеграцію у Європейський дослідницький простір.

Програми Європейського Союзу підтримують інноваційні та міждисциплінарні проєкти, які охоплюють не лише наукові дослідження, а й прикладні розробки з перспективою їхнього впровадження на ринок. Це відіграє важливу роль у формуванні економіки знань, що особливо актуально для країн з перехідною економікою, до яких належить Україна.

У контексті наукової інтеграції важливо впроваджувати комбіновані моделі фінансування, що об'єднують національні та європейські ресурси. Цей підхід сприятиме розвитку передових технологічних галузей, таких як ІТ, біотехнології, медичні дослідження і сталий розвиток, одночасно збільшуючи обсяг фінансових ресурсів і підвищуючи їх ефективне використання.

За даними Міністерства фінансів України (2025)⁵, обсяг бюджетних видатків на наукові дослідження становить близько 3,3 млрд грн. Хоча це є приростом порівняно з 2023 роком, рівень фінансування все ще істотно відстає від показників провідних європейських країн.

Зростання національних інвестицій у науку є важливим фактором розвитку науково-технічного потенціалу країни, проте воно має супроводжуватися реформуванням системи розподілу коштів, активнішим залученням приватного сектору та посиленням інтеграції України у європейський науковий простір.

⁴ European Commission. (2023). *Horizon Europe Work Programme 2023–2025: 13. General Annexes* (V3.0). https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2023-2024/wp-13-general-annexes_horizon-2023-2024_en.pdf

⁵ Закон України "Про Державний бюджет на 2025 рік" №4059-IX dsl 23/10/25. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

Роль приватного сектору в наукових дослідженнях

Участь приватного сектору у фінансуванні науки є важливим чинником розвитку науково-технологічної сфери. Як зазначає Т. Губанова (2019), програми підтримки стартапів, створення технологічних парків та інкубаторів виступають ефективними механізмами стимулювання розвитку високотехнологічних компаній та науково-дослідних установ. У контексті державно-приватного партнерства ключову роль відіграє розвиток інноваційних кластерів за участі бізнесу та державних структур, що сприяє сталому науково-технологічному прогресу.

Приватні інвестори забезпечують розвиток наукової інфраструктури завдяки гнучкості фінансових інструментів і швидкій адаптації до потреб ринку. Для підвищення їх залученості необхідно створити сприятливе інституційне середовище, яке передбачає податкові пільги для інвесторів інноваційних проєктів, а також сприяти розвитку співпраці між бізнесом, університетами та науковими установами.

Виклики для України: інтеграція наукових досліджень із глобальними трендами

Ключовими перешкодами для повноцінної участі України у програмі *Horizon Europe* є недостатній кадровий потенціал, зокрема брак досвідчених менеджерів проєктів та експертів із підготовки заявок; надмірна бюрократизація процедур, що ускладнює подання конкурсних пропозицій і звітність; а також обмежений доступ до сучасних цифрових платформ для управління проєктами та комунікації між учасниками, що знижує оперативність та прозорість реалізації проєктів.

Для підвищення ефективності фінансування науки у Європейському Союзі широко застосовуються цифрові рішення, серед яких електронні платформи для подання заявок і моніторингу грантів, такі як *Funding & Tenders Portal*, що забезпечують прозорість та оперативність адміністрування; системи електронної звітності, які дозволяють у режимі реального часу відслідковувати виконання наукових проєктів; цифрові платформи для колаборації та обміну науковими даними між дослідниками, бізнесом та державними установами.

Щодо публічно-приватного партнерства, то у ЄС використовують спільні інвестиційні фонди, які консолідують державні й приватні ресурси для підтримки інноваційних розробок; ініціативи інноваційних кластерів, що об'єднують наукові установи, бізнес і органи влади для розвитку технологій і комерціалізації; податкові пільги та державне співфінансування приватних інвестицій у сферу науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

Враховуючи ці виклики та сучасні практики, для України важливо впровадити системну інтеграцію актуальних підходів у наукову діяльність через чітко визначені інституційні механізми, в тому числі оновлення освітніх програм, формування цільових стратегій НДДКР, а також розвиток системи оцінювання відповідності наукової діяльності міжнародним стандар-

там. Підтримка дослідників у набутті нових компетенцій, активна участь у транснаціональних консорціумах та орієнтація на цілі сталого розвитку (SDGs)⁶ мають стати невід'ємною частиною оновленої національної політики фінансування науки.

Європейські практики фінансування науки: досвід для України

Розвиток наукової сфери у країнах Європейського Союзу та провідних інноваційних державах, таких як США та Японія, базується на ефективних моделях співфінансування, де державні ресурси поєднуються з приватними інвестиціями та міжнародною грантовою підтримкою. Такий механізм формує багаторівневу фінансову архітектуру, що забезпечує гнучкість, прогнозованість та стабільність інвестицій у наукові дослідження.

У Франції державна фінансова установа *Bpifrance* реалізує механізми часткового фінансування стартапів і дослідницьких ініціатив у партнерстві з приватним бізнесом та за підтримки коштів Європейського Союзу. У Німеччині стратегія *Excellence Initiative* надає університетам цільову підтримку за умови доведеної наукової спроможності та активного міжсекторального співробітництва. Обидві моделі акцентують увагу на створенні інноваційного середовища, де наука інтегрується в економіку через механізми співфінансування, спільні проєкти, інкубацію інновацій та трансфер технологій.

Важливою складовою інтеграції науки з економікою є наукові парки та технополіси, які виконують функції каталізаторів прикладних досліджень і платформ для комерціалізації знань. Як зазначає Р. С. Кропивницький (2020), саме через діяльність таких структур наукові розробки можуть ефективно виходити на реальний сектор економіки, одночасно інтегруючи наукові установи у глобальні інноваційні ланцюги.

Для України актуальним є не лише запозичення цих інструментів, а й їх адаптація з урахуванням національної інституційної та фінансової специфіки. Перспективним напрямом може стати створення пілотного механізму державно-приватного співфінансування інноваційної інфраструктури, який передбачатиме консолідацію ресурсів програми *Horizon Europe*⁷, Національного фонду досліджень України (НФДУ, 2025)⁸ та приватного бізнесу. Ефективне функціонування такого механізму можливе за умови наявності прозорої нормативної бази, що регулюватиме взаємодію між державними органами, бізнесом і науковими установами, а також запровадження податкових стимулів для компаній, які інвестують у дослід-

⁶ United Nations. (n.d.). *The 17 Sustainable Development Goals (SDGs)*. <https://unric.org/en/united-nations-sustainable-development-goals/>

⁷ European Commission. (2023). *Horizon Europe Work Programme 2023–2025: 13. General Annexes (V3.0)*. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2023-2024/wp-13-general-annexes_horizon-2023-2024_en.pdf

⁸ Національний фонд досліджень України. (2025). Кошторис та звітність про використання бюджетних коштів за 2024 рік. https://nrfu.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/report_2024_upd.pdf

дження й інновації. Крім того, важливо залучати університетські стартап-інкубатори як ключових операторів інноваційних програм.

Прикладом для адаптації може стати діяльність *Vpifrance* – фінансової установи, модель якої є релевантною для країн із перехідною економікою. Впровадження такої моделі в Україні могло б сприяти формуванню умов для фінансової стабільності наукових проєктів, стимулювати комерціалізацію результатів досліджень і забезпечити ефективну співпрацю між науковою спільнотою, бізнесом і державними інституціями.

Роль держави та приватного сектору у фінансуванні науки: порівняльний аналіз

У країнах Європейського Союзу спостерігається стійка тенденція до домінування приватного сектору у фінансуванні наукових досліджень і розробок (НДДКР). Це зумовлено низкою чинників, серед яких – податкові стимули, інтеграція бізнесу в інноваційні екосистеми, а також активна участь компаній у реалізації дослідницьких проєктів у партнерстві з університетами та державними структурами. Наприклад, у Німеччині понад 62% витрат на НДДКР покриває приватний сектор, у Польщі – 51%, у Румунії – 55%, що свідчить про високий рівень залучення бізнесу до науково-технологічного розвитку (OECD)⁹.

В Україні ситуація суттєво відрізняється: за останніми даними Державної служби статистики України¹⁰, лише 14,8% фінансування НДДКР припадає на приватний сектор, тоді як частка державного бюджету становить понад 43,5%. Така структура зумовлює значну залежність наукової сфери від коливань бюджетного процесу, обмежуючи можливості довгострокового планування досліджень та знижуючи здатність системи адаптуватися до потреб інноваційного ринку.

За даними Державної служби статистики України, у 2018 році частка підприємницького сектору у структурі фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) в Україні становила лише 0,1% (табл. 2), тоді як державний сектор забезпечував 46,3%. Приватний неприбутковий сектор практично не залучений до фінансування (0%). Це свідчить про високу залежність наукової сфери України від державних бюджетних ресурсів та мінімальну участь бізнесу у фінансуванні науки.

Для порівняння, у країнах Європейського Союзу частка фінансування НДДКР підприємницьким сектором у 2018 році коливалася від 24,4% у Польщі до 66,0% у Німеччині, що демонструє значно більш активну участь приватного бізнесу у підтримці науки (табл. 2). Водночас державний сектор у цих країнах фінансував від 23 до 30 % НДДКР, що свідчить про більш збалансовану модель співфінансування.

⁹ OECD. (2024). *Gross domestic expenditure on R&D by sector*. [Data set]

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_09_10/default/table?lang=en

¹⁰ Державна служба статистики України. (2023). *Витрати на наукові дослідження за видами економічної діяльності*.

https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm

Таблиця 2

**Частка фінансування витрат на НДР
у загальному обсязі витрат на НДР
(дані по окремих країнах), %**

	Підприємницький сектор			Державний сектор ³			Сектор вищої освіти			Приватний неприбутковий сектор			Кошти іноземних джерел		
	<i>Business enterprises sector</i>			<i>Government sector³</i>			<i>Higher education sector</i>			<i>Private non-profit sector</i>			<i>Funds from foreign sources</i>		
	2010	2017	2018	2010	2017	2018	2010	2017	2018	2010	2017	2018	2010	2017	2018
ЄС 28 ²	53,8	58,4	58,6	34,8	29,2	29,2	0,9	1,1	1,1	1,6	1,6	1,5	8,9	9,7	9,6
Болгарія	16,7	43,2	43,1	43,2	24,3	23,4	0,5	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	39,6	32,2	33,1
Естонія	43,6	43,6	40,8	44,1	40,2	42,8	0,6	1,0	1,4	0,2	0,3	...	11,4	15,0	14,7
Іспанія	43,0	47,8	49,5	46,6	38,9	37,6	3,9	4,3	4,3	0,7	0,8	0,7	5,7	8,2	7,9
Латвія	38,8	24,1	22,3	26,4	43,6	34,3	1,4	2,5	1,8	...	...	...	33,4	29,8	41,5
Литва	32,4	35,4	38,0	46,0	36,4	32,4	1,5	3,7	3,3	0,2	0,1	0,1	19,9	24,4	...
Німеччина	65,5	66,2	66,0	30,4	27,7	27,8	...	...	...	0,2	0,3	0,3	3,9	5,8	5,8
Польща	24,4	52,5	53,2	60,9	38,3	35,4	2,5	3,0	4,1	0,3	0,3	0,2	11,8	6,0	7,0
Румунія	32,3	54,4	57,1	54,4	35,9	33,3	2,2	1,7	0,5	0,0	0,0	0,1	11,1	7,9	9,0
Словаччина	35,1	49,0	48,8	49,6	35,5	38,0	0,4	1,6	1,7	0,3	0,2	0,3	14,7	13,7	11,2
Словенія	58,4	63,1	62,6	35,3	22,9	23,7	0,3	0,5	0,5	0,1	0,4	0,2	6,0	13,1	13,1
Угорщина	47,4	52,7	52,4	39,3	31,9	32,3	...	...	...	0,9	0,5	0,5	12,4	14,9	14,8
Чеська Республіка	40,8	39,3	39,9	44,4	34,6	34,1	0,9	1,0	1,0	0,0	0,1	0,1	13,9	25,0	24,9
Україна ³	23,8	30,1	30,5	49,5	44,2	46,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	25,8	24,4	21,7

Джерело: Державна служба статистики України. (2021).

Звертає на себе увагу також розподіл витрат за секторами діяльності (табл. 3). В Україні у 2019 році підприємницький сектор здійснював близько 59,3 % загальних витрат на НДДКР, що вказує на високий рівень інноваційної активності бізнесу, проте це не відображається у прямому фінансуванні наукових установ. Водночас фінансування державного сектору становило 34,6 %, а вищої освіти – 6,7 %, тоді як приватний неприбутковий сектор майже не долучається.

Такий розподіл ресурсів і ролей вказує на необхідність подальшого розвитку механізмів державно-приватного партнерства, створення сприятливих інституційних умов для залучення бізнесу до прямого фінансування наукових досліджень, а також підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Важливо також стимулювати кооперацію між науковими установами, університетами та підприємствами, що сприятиме інноваційному розвитку та комерціалізації наукових результатів.

Таблица 3

**Частка витрат на НДР
за секторами діяльності
у загальному обсязі витрат на НДР, %**

	Підприємницький сектор <i>Business enterprises sector</i>				Державний сектор <i>Government sector</i>				Сектор вищої освіти <i>Higher education sector</i>				Приватний неприбутковий сектор <i>Private non-profit sector</i>				
	2010	2017	2018	2019	2010	2017	2018	2019	2010	2017	2018	2019	2010	2017	2018	2019	
ЄС 28 ²	61,9	66,5	66,5	66,5	12,9	10,8	10,8	10,9	24,2	21,9	21,9	21,8	1,0	0,8	0,8	0,8	<i>EU 28²</i>
Болгарія	50,3	70,3	71,9	67,2	37,3	23,2	22,1	24,9	11,8	5,7	5,4	7,3	...	...	...	0,6	<i>Bulgaria</i>
Естонія	50,2	47,2	42,3	53,3	10,6	11,8	11,4	10,2	38,0	39,6	44,5	35,3	1,2	1,4	1,7	1,2	<i>Estonia</i>
Іспанія	51,5	55,0	56,5	56,1	20,1	17,7	16,8	17,0	28,3	27,1	26,4	26,6	0,2	0,2	0,3	0,3	<i>Spain</i>
Латвія	37,0	27,2	24,9	26,2	23,0	26,1	22,8	18,9	40,0	46,7	52,4	54,8	...	...	...	0,0	<i>Latvia</i>
Литва	29,4	36,8	41,8	43,2	17,5	27,9	22,2	20,4	53,1	35,3	35,9	36,4	...	...	...	0,0	<i>Lithuania</i>
Німеччина	67,0	69,1	68,9	69,0	14,8	13,5	13,5	13,7	18,2	17,4	17,6	17,3	...	...	...	0,0	<i>Germany</i>
Польща	26,6	64,5	66,1	62,8	35,9	2,3	1,9	1,3	37,2	32,9	31,7	35,6	0,3	0,3	0,3	0,3	<i>Poland</i>
Румунія	38,3	56,7	59,3	57,8	36,8	32,4	30,6	31,8	24,5	10,6	9,8	10,2	0,4	0,3	0,2	0,2	<i>Romania</i>
Словаччина	42,1	54,1	54,1	54,8	30,0	20,8	21,2	20,2	27,6	24,7	24,3	25,2	0,3	0,4	0,4	0,0	<i>Slovakia</i>
Словенія	67,8	74,8	74,2	73,8	18,2	13,8	13,6	13,8	13,9	11,2	11,9	11,8	0,1	0,2	0,3	0,6	<i>Slovenia</i>
Угорщина	59,8	73,1	75,6	75,1	18,5	12,6	10,9	10,0	19,9	13,3	12,7	14,2	...	...	...	0,0	<i>Hungary</i>
Чеська Республіка	57,7	62,9	61,9	61,6	21,7	17,2	16,4	16,3	20,0	19,6	21,5	21,8	...	...	...	0,3	<i>Czech Republic</i>
Україна	55,4	58,2	58,5	59,3	38,1	34,5	34,9	34,6	6,5	7,3	6,7	6,1	0,0	...	...	...	Ukraine

Джерело: Державна служба статистики України. (2021).

Порівняльний аналіз даних (рис. 3), демонструє, що в Україні найбільша серед обраних країн частка державного фінансування науки. Водночас категорія "інші джерела" охоплює широкий спектр фінансування, зокрема міжнародні гранти, донорські внески, приватні інвестиції та підтримку неприбуткових організацій. Для України частка цих джерел є незначною, що свідчить про обмежене залучення альтернативних фінансових ресурсів поза межами державного бюджету. Через відсутність детальної розбивки важко визначити точну частку приватного бізнесу у структурі фінансування.

Проте існує загальне розуміння серед експертів, що механізми державно-приватного партнерства в Україні розвинені недостатньо, а приватний сектор незначно залучений у підтримку наукових проєктів. Це, разом із відсутністю стимулів для інвестицій у інноваційно-орієнтовані проєкти, обмежує розвиток інноваційної екосистеми в країні.

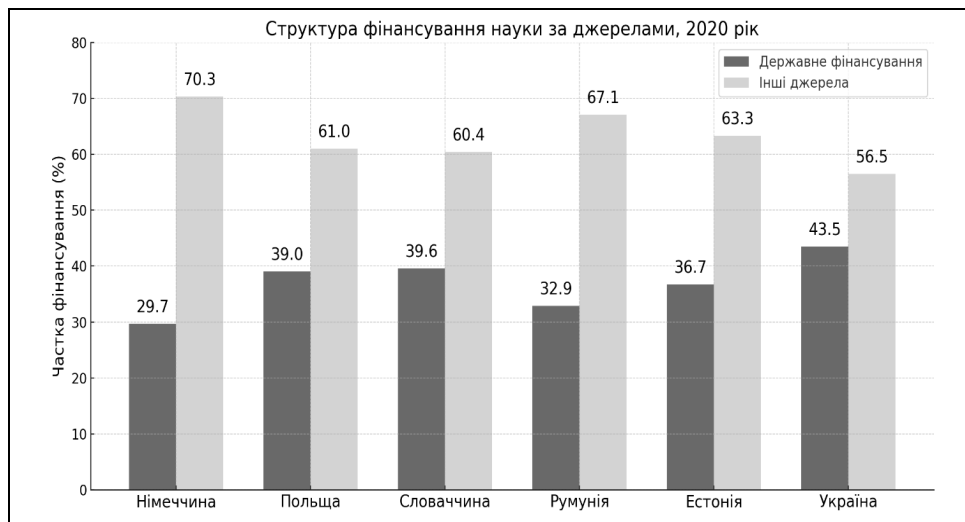

Рисунок 3. Структура фінансування науки за джерелами, 2020 рік

Джерело: побудовано автором за даними OECD, Держстат.

Висновки

Фінансування науки в Україні в умовах європейської інтеграції потребує структурних змін, спрямованих на зниження бюджетної залежності, збільшення частки приватного фінансування та більш ефективне залучення європейських ресурсів. Участь у програмі *Horizon Europe* відкриває можливості доступу до міжнародних грантів, проте їх освоєння обмежується недостатньою інституційною спроможністю, фрагментарністю політики та низьким рівнем цифровізації наукової інфраструктури.

Пріоритетом є впровадження інтегрованої системи фінансування, що поєднує національні, європейські й приватні ресурси. Така стратегія має базуватися на оновленій нормативній базі, механізмах співфінансування, цифрових інструментах управління та податкових стимулах для бізнесу.

Водночас необхідною умовою є розроблення національної стратегії розвитку науки з акцентом на підтримку університетських інкубаторів, інноваційних кластерів та міжсекторальної кооперації. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню наукової системи України, підвищенню ефективності досліджень та інтеграції у Європейський дослідницький простір на рівних засадах.

Література

1. Губанова Т.О. (2019). Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки в Україні: нормативно-правова характеристика. *Підприємство, господарство і право*, (6), 220-224. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.40>

2. Кропивницький Р. С. (2020). Зарубіжний досвід державного регулювання науковою діяльністю. *Науковий вісник: Державне управління*, 4(6), 143-159.
3. Писаренко Т. В., Куранда Т. К., Кочеткова О. П. (2020). Фінансове забезпечення наукових досліджень і розробок: стан, тенденції. *Наука, технології, інновації*, (4), 3–14.
4. Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., & Birkie, S. E. (2018). Circular Economy in the Triple Helix of Innovation Systems. *Sustainability*, 10(8), 2646. <https://doi.org/10.3390/su10082646>
5. Mokyr, J. (1990). *The lever of riches: Technological creativity and economic progress*. New York: Oxford University Press.
6. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Moshnin, A., Chmyr, Y., & Poliuliakh, R. (2022). Human-centered approach in new development tendencies of value-oriented public administration: Potential of education. *Economic Affairs (New Delhi)*, 67(5), 899–906. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.25>
7. Yermachenko, V., Bondarenko, D., Akimova, L., Karpa, M., Akimov, O., & Kalashnyk, N. (2023). Theory and practice of public management of smart infrastructure in the conditions of the digital society' development: Socio-economic aspects. *Economic Affairs (New Delhi)*, 68(1), 617–633. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2023.29>

References

1. Gubanova, T. (2019). Public-private partnership in the field of education and science in Ukraine: regulatory and legal characteristics. *Entrepreneurship, Economy and Law*, (6), 220-224. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.40> [in Ukrainian].
2. Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., & Birkie, S. E. (2018). Circular Economy in the Triple Helix of Innovation Systems. *Sustainability*, 10(8), 2646. <https://doi.org/10.3390/su10082646>
3. Kropyvnytskyi R. S. (2020). Foreign experience of state regulation of scientific activity. *Scientific Bulletin: State Administration*, 4(6), 143-159 [in Ukrainian].
4. Mokyr, J. (1990). *The lever of riches: Technological creativity and economic progress*. New York: Oxford University Press.
5. Pysarenko, T. V., Kuranda, T. K., & Kochetkova, O. P. (2020). Financial support of research and development: State, trends. *Science, Technology, Innovation*, (4), 3–14. <https://doi.org/10.35668/2520-6524-2020-4-01> [in Ukrainian].
6. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Moshnin, A., Chmyr, Y., & Poliuliakh, R. (2022). Human-centered approach in new development tendencies of value-oriented public administration: Potential of education. *Economic Affairs (New Delhi)*, 67(5), 899–906. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.25>
7. Yermachenko, V., Bondarenko, D., Akimova, L., Karpa, M., Akimov, O., & Kalashnyk, N. (2023). Theory and practice of public management of smart infrastructure in the conditions of the digital society' development: Socio-economic aspects. *Economic Affairs (New Delhi)*, 68(1), 617–633. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2023.29>

Надходження до редакції / Received – 3 лютого 2026 року / February 3, 2026

Прорецензовано / Reviewed – 19 лютого 2026 року / February 19, 2026

Підписано до друку / Signed to print – 19 травня 2026 року / May 19, 2026